

kommet til den Overbevisning, at det svejtsiske Militssystem er det fornuftigste System for et lille Land, det, som bortskærer Militarismens daarlige Sider og beholder Forsvarets gode Sider. Men, som sagt, jeg ved ingenting. Jeg ved ikke, om det ikke kan blive saaledes, at vi kommer ind i et effektivt Folkeforbund, som paalægger os Forpligtelser. Jeg ved ikke, om England og Tyskland ikke en skønne Dag skulde blive kloge nok til at se — ogsaa af Hensyn til Forholdet til Amerika —, at hvis ikke Goto-Germanerne gaar sammen, er den Race dømt, saa at vi derved faar Pligter, ogsaa en militær Pligt. Jeg kunde tænke mig, hvis Folkeforbundet ikke bliver til noget, hvis der kun bliver en Militærkonvention eller en ensidig Alliance, at vi faar et Vest, der staar mod et Øst, og at Tyskland er draget over til Øst, medens vi ligger i Skæringslinien. Det kan ogsaa give os en militær Opgave. Jeg kunde ogsaa til syvende og sidst tænke mig et Europa sprængt i en Masse Smaastater. Og endelig kunde jeg tænke mig, hvad jeg næsten haaber, at det lykkes Arbejderpartierne i Tyskland, Frankrig, England og Amerika at faa Magten over Rustningspartierne. Men i alt Fald, i det Øjeblik, jeg ikke ved, hvorledes det ligger, og ingen kan sige det, heller ikke den højtærede Krigsminister, synes jeg, det baade er letsindigt og Bedrageri mod Befolkningen at give nogen som helst Løfter om Fremtiden. Jeg tror ikke, der er andet at gøre end at staa med Gevær ved Fod og sige: Vi venter, vi tør ikke give Løfter. Jeg tror, at det radikale Parti, naar det vil være sandt og ærligt, vil sige som Optakt til Valgkampagnen: Der ligger ikke i vor Handling nogen som helst Løfter for Fremtiden. Det vilde være klogt og hæderligt. Vi ved ingenting. Vi ved ikke en Gang, hvor grusomme de tekniske Krigsmidler bliver. Jeg læste forleden en Udtalelse af Ægyptens tidligere store Vicekonge, Lord Cromer, hvor han beskriver, hvor forfærdelig den næste Krig bliver med Hensyn til Midler, den vil faa, hvilke Gasser der bliver opfundet, hvilke tekniske Midler der fremkommer. Han har en Fantasi, som selv en H. G. Wells knap kan følge. Jeg tror, han bruger det Udtryk, at nogle faa kloge Ingeniører, som kan gemme paa deres Hemmeligheder, vil være mere værd end et helt Armékorps. Det er muligt, at han faar Ret, det ved vi ikke. Det er muligt, at de tekniske Midler bliver saadanne, at vi maaske selv

kan finde dem og anvende dem. Men naar vi hverken kender Krigens Maal eller dens Midler, tror jeg, det er letsindigt at give Befolkningen nogen som helst Løfter i den ene eller den anden Retning.

Naar jeg har udtalt dette, vil jeg samtidig sige, at jeg er ikke Chauvinist. Jeg tror, enhver, der kender mig, ved, at min Afsky for Chauvinismen er inderlig, og den er blevet stærkere under denne Krig. Ved at læse de hemmelige Dokumenter, der efterhaanden er blevet en smuk Romanlæsning, faar man det Indtryk, at Chauvinismen altid har været rede til ved Udbredelse af usandfærdige Rygter at puste til Krigen. Jeg kan huske et morsomt Eksempel — jeg tror, det var i 1912. Visse engelske Interesser ønskede en Intervention i Fez, og visse Blade meddelte, at der var Oprør i Fez, og at de Englændere, der boede der, var udsatte for Fare paa Liv, Lemmer og Ære. Det blev senere slaaet fast, at paa det Tidspunkt var der ikke mere Urolighed i Fez end her! Men naar jeg ser, hvilke Midler Chauvinismen bruger, afskyr jeg Chauvinismen. Den er jo pervers Fædrelandskærlighed. Undertiden er den Svindel og underuden Skørhed, men i alt Fald er den Fædrelandskærlighed, der er slaaet om til Perversitet. Lige saa lidt er jeg Militarist. Jeg er — desværre maaske — for civilt tænkende i hele mit Væsen, og jeg har ogsaa set, hvorledes Militarismen har udviklet sig til at være Maal i Stedet for at være Middel. Det er ganske betegnende at læse et af de Telegrammer, Kejser Wilhelm i 1914 sendte til Kejseren af Østerrig. Han siger: Det kedelige er, at nu, da den østerrigske Hær er blevet mobiliseret, kræver dens Ære, at der bliver slaaet løs; for dens Æres Skyld er det svært at sende den hjem. Det er en militaristisk Betragtning. Det er ikke den Betragtning, at Hæren og Soldaterne er Politikernes ydmyge Tjenere, nej, det er den anden Betragtning, at Hæren er noget i og for sig selv.

Jeg er, som sagt, hverken Chauvinist — jeg afskyr Chauvinisme — eller Militarist. Det er imod min Natur, og de Folk, der er de to Ting, omgaas jeg ikke gerne. Men jeg erkender det, der bestaar, jeg erkender det Samfund, vi lever i, jeg erkender, at vi endnu lever i en Tid af Jern og Blod. Derfor er jeg overbevist om, at hvis de Radikale en skønne Dag vilde naa til at se, hvordan Verden er — jeg vil have Lov til at sige til den højtærede Krigsminister, at han i en lykkelig Grad